

بررسی مسایل و مشکلات دبیران جبرانی و تکمیلی در نظام سالی واحدی

زهرا کفاش

کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی و مدیر مرکز پیش دانشگاهی

دکتر احمدرضا نصر اصفهانی

استادیار گروه تربیتی دانشگاه اصفهان

چکیده

برای رویارویی با چالش‌های جهانی، اصلاحات بنیادی در آموزش و پرورش امری ضروری و غیرقابل تأخیر است. در هر نظام آموزشی، اگرچه تغییر و تحول به عنوان اصلی اجتناب ناپذیر مورد توجه است، اما مهم‌تر از آن، پژوهش در زمینه‌ی مفید بودن این تغییرات است. به همین منظور، این پژوهش انجام شده و هدف آن بررسی مسایل و مشکلات دبیران جبرانی و تکمیلی در نظام سالی واحدی در شهرستان‌های کاشان، آران و بیدگل است.

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش، کمی و کیفی بوده که در قسمت کمی، از یک پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته با ۱۰ سؤال بسته - پاسخ و یک سؤال باز - پاسخ و در قسمت کیفی از مصاحبه‌ی نیمه سازمان یافته برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است.

واژگان کلیدی

آموزش متوسطه، نظام سالی- واحدی، نظام نیم سالی- واحدی، درس‌های جبرانی و تکمیلی.

جامعه‌ی آماری این تحقیق، تمام دبیران ریاضی شهرستان‌های کاشان، آران و بیدگل می‌باشند که در نظام سالی واحدی خدمت کردند. حجم نمونه از طریق محاسبات آماری، ۳۹ نفر برآورد شد که با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی ساده، افراد نمونه انتخاب شده‌اند.

برای تجزیه و تحلیل داده‌های پرسش‌نامه، از آمار توصیفی و استنباطی، و برای تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها، از شیوه‌ی مقوله‌بندی و آمار توصیفی استفاده شد. نتایج حاصل از این تحقیق، نشان داد که میزان موافقت دبیران با روش ارایه‌ی درس‌های جبرانی و تکمیلی به عنوان مقوله‌ای جدید در نظام سالی واحدی، کمتر از متوسط می‌باشد.

مقدمه

در بسیاری از کشورها، از جمله ایران، دوره‌ی آموزش متوسطه علاوه بر دست یافتن به هدف‌های عمومی، منبع اصلی تربیت نیروی انسانی ماهر و نیمه‌ماهر به شمار می‌رود. به همین علت، دانش‌آموختگان این دوره می‌توانند تأثیر ویژه‌ای در میزان موفقیت برنامه‌های رشد و توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی داشته باشند. هم‌چنین، از آنجایی که آموزش متوسطه، آموزش عمومی را به آموزش عالی پیوند می‌دهد، بیش از سایر دوره‌های آموزشی برای اصلاح و دگرگونی و همگام شدن با تحولات کشورها، مورد نظر قرار می‌گیرد (رئیس‌دانا، ۱۳۶۹، ص ۸).

آموزش و پرورش ایران در حرکت به سوی ایجاد تغییر و بهبود نظام آموزشی، لازم است که با توجه به تحولات، انتظارات، تهدیدها، نقاط ضعف و قوت و فرصت‌ها و نیز مقتضیات حال و آینده، نارسایی‌ها را تبیین نموده، برای اصلاح و ایجاد تغییرات مطلوب، برنامه‌ریزی و اقدام کند (سنجری، ۱۳۸۱).

نظام جدید آموزش متوسطه در سال تحصیلی ۱۳۷۱-۷۲ با هدف فراهم آوردن شرایط و امکانات کافی برای ارتقای کیفیت آموزش متوسطه و توسعه‌ی کمی این آموزش‌ها به تناسب نیازهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، رعایت مقتضیات سنی، جنسی و جغرافیایی، به صورت نیم‌سالی - واحدی آغاز شد. به لحاظ ضرورت بازنگری مداوم برنامه‌ها و بروز برخی مشکلات اجرایی تصمیم گرفته شد در بعضی موارد،

اصلاحاتی صورت گیرد. لذا نظام نیم‌سالی - واحدی، از سال تحصیلی ۱۳۷۸-۷۹، به نظام سالی - واحدی تغییر یافت و یکی از مقولات جدید در نظام سالی - واحدی، اضافه شدن دروس انتخابی بود.

این درس‌ها در آیین‌نامه آموزشی (۱۳۷۹)، به صورت زیر تعریف شدند:

درس‌های انتخابی؛ درس‌هایی هستند که با توجه به تفاوت‌های فردی و به منظور پرورش علایق و استعداد یا رفع نیازهای آموزشی دانش‌آموزان، می‌بایست توسط آن‌ها، در نظام سالی - واحدی از بین درس‌های فعالیت - محور (درس‌هایی که بر فعالیت دانش‌آموزان تأکید دارد) انتخاب شود.

وجوه انتخاب و فعالیت - محور بودن، از اصول ارایه‌ی درس‌های انتخابی است که شامل دروس پرورشی و دروس جبرانی و تکمیلی هستند.

درس‌های جبرانی و تکمیلی. این دروس از نظر اهداف و ماهیت و اجرا، با سایر دروس متفاوت هستند. هدف دروس جبرانی، جبران ضعف درسی دانش‌آموز و کاهش افت تحصیلی است و هدف درس‌های تکمیلی، توسعه و تعمیق آموخته‌های دانش‌آموز است، که در هفته ۲ ساعت ارایه می‌شود. این دروس می‌توانند شامل دروس مختلف مانند ریاضی، فیزیک، شیمی و عربی باشند. اما برحسب نیاز منطقه، تاکنون فقط درس ریاضی را شامل شده است. برای تشکیل کلاس‌های جبرانی و تکمیلی در ابتدای سال تحصیلی، دانش‌آموزان براساس سوابق و توانایی‌های علمی خود، به دو گروه جبرانی و تکمیلی تقسیم می‌شوند. محتوای کتاب جبرانی و تکمیلی و روش ارایه‌ی این دروس، با درس ریاضی پایه اول تفاوت دارد. کلاس جبرانی باید به صورت هم‌زمان با کلاس تکمیلی با دبیران متفاوت تشکیل شود. طبق اهداف پیش‌بینی شده، درس جبرانی و تکمیلی باید دانش‌آموزان را به فعالیت و پژوهش وادارد. یکی از شیوه‌های تدریس این دروس، طرح هم‌یاری بوده که در این طرح، دانش‌آموزان به صورت گروهی به فعالیت درسی می‌پردازند و معلم بیش‌تر نقش نظارتی دارد. با توجه به اهداف و روش تدریس خاص، این دروس ارزشیابی پایانی نداشته و نمره‌ی دانش‌آموزان براساس فعالیت‌ها و ابتکارات و خلاقیت‌های آن‌ها در کلاس درس، تعیین می‌شود. این نمره به شرطی در کارنامه و معدل دانش‌آموزان منظور می‌شود که بالاتر از ۱۰ باشد، در

را جلب نماید، و آیا این دروس، طبق اهداف آن‌ها قابلیت اجرایی داشته‌اند یا خیر.

غیر این صورت، این دروس از مجموعه دروس انتخابی آن‌ها حذف خواهد شد. (آیین‌نامه‌ی آموزشی، ۱۳۷۹)

با توجه به این که نظام سالی - واحدی در سال تحصیلی ۱۳۸۴-۸۵ هفتمین سال اجرای خود را می‌گذراند، این پژوهش، به بررسی روند اصلاحات و تغییرات در فرآیند یاددهی - یادگیری در نظام آموزش متوسطه با استفاده از نظرات دبیران جبرانی و تکمیلی پرداخت. این پژوهش در پی یافتن پاسخ به این سؤال بود که روش ارایه و ارزشیابی دروس جبرانی و تکمیلی ریاضی، تا چه حد توانسته است رضایت دبیران جبرانی و تکمیلی

روش تحقیق

روش تحقیق مورد استفاده در این پژوهش، کمی و کیفی بود که در قسمت کمی، از یک پرسش‌نامه‌ی محقق ساخته با ۱۰ سؤال بسته - پاسخ و یک سؤال باز - پاسخ و در قسمت کیفی از مصاحبه‌ی نیمه ساختاری برای گردآوری داده‌ها استفاده شد.

جدول (۱). توزیع فراوانی و درصد میزان موافقت دبیران با روش ارایه‌ی دروس جبرانی و تکمیلی در نظام سالی - واحدی

ردیف	شاخص	طیف	فراوانی درصد	خیلی کم	کم	تا حدودی	زیاد	خیلی زیاد	میانگین
۱	میزان موافقت با وجود کلاس جبرانی یا تکمیلی	ف	۱۰	۳	۸	۵	۵	۲,۷۴	
		د	۳۲,۳	۹,۷	۲۵,۸	۱۶,۱	۱۶,۱		
۲	قابلیت اجرایی طبق اهداف دروس جبرانی یا تکمیلی	ف	۸	۱۲	۹	۱	۱	۲,۱۹	
		د	۲۵,۸	۳۸,۸	۲۹	۳,۲	۳,۲		
۳	موافق بودن با تفکیک دانش آموزان به دو گروه جبرانی و تکمیلی	ف	۶	۳	۶	۶	۱۰	۳,۳۵	
		د	۱۹,۴	۹,۵	۱۹,۴	۱۹,۴	۳۲,۳		
۴	موافق بودن با روش تدریس	ف	۹	۸	۵	۸	۱	۲,۴۸	
		د	۲۹,۱	۲۵,۸	۱۶,۱	۲۵,۸	۳,۲		
۵	میزان جبران عقب ماندگی‌های دانش آموزان	ف	۱۴	۶	۸	۱	۲	۲,۰۶	
		د	۴۵,۱	۱۹,۴	۲۵,۸	۳,۲	۶,۵		
۶	میزان ارتقای قوه‌ی ابتکار و پژوهش	ف	۵	۶	۹	۶	۵	۳	
		د	۱۶,۱	۱۹,۴	۲۹	۱۹,۴	۱۶,۱		
۷	میزان موافق بودن با شیوه‌ی ارزشیابی	ف	۹	۵	۶	۸	۳	۲,۷	
		د	۲۹	۱۶,۱	۱۹,۴	۲۵,۸	۹,۷		
۸	میزان مطابقت محتوا با اهداف	ف	۸	۴	۱۲	۲	۵	۲,۷۴	
		د	۲۵,۸	۱۲,۹	۳۸,۷	۶,۵	۱۶,۱		
۹	موافقت با مشترک بودن دبیر ریاضی، جبرانی و تکمیلی	ف	۱	۱	۲	۱۱	۱۶	۴,۲۹	
		د	۳,۲	۳,۲	۶,۵	۳۵,۵	۵۱,۶		
۱۰	میزان تأثیر دوره‌های آموزش ضمن خدمت	ف	۱	۵	۱۰	۶	۱	۳,۰۴	
		د	۴,۳	۲۱,۴	۴۴	۲۶	۴,۳		

جامعه‌ی آماری و نمونه‌ی تحقیق

جامعه‌ی آماری این تحقیق، کلیه‌ی دبیران ریاضی شهرستان‌های کاشان، آران و بیدگل می‌باشند که در نظام سالی - واحدی، مشغول به خدمت هستند. حجم نمونه‌ی محاسبه شده، ۳۹ نفر است که ابتدا، فهرست تمام دبیران (۱۲۳ نفر) تهیه و سپس با استفاده از جدول اعداد تصادفی، تعداد نمونه‌ی مورد نظر به صورت تصادفی ساده انتخاب شد. از پرسش‌نامه‌های توزیع شده، تعداد ۸ پرسش‌نامه یا کامل نبود یا برگشت داده نشد. بنابراین، نرخ بازگشت پرسش‌نامه‌ها، ۷۹/۵ درصد بود. لذا محاسبات آماری با توجه به پاسخ‌های ۳۱ نفر از دبیران انجام گرفت. لازم به ذکر است که تعداد دبیران مرد، ۱۳ نفر و تعداد دبیران زن، ۱۸ نفر می‌باشد که این نسبت، در جامعه‌ی آماری هم برقرار است.

ابزار گردآوری داده‌ها

با توجه به موضوع تحقیق، از ابزار پرسش‌نامه و مصاحبه برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. روایی سؤال‌های پرسش‌نامه توسط استادان محترم دانشکده‌ی علوم تربیتی دانشگاه اصفهان و همکاران در آموزش و پرورش مورد بررسی قرار گرفت و به تأیید ایشان رسید. هم‌چنین، برای تعیین پایایی پرسش‌نامه، از فرمول آلفای کرونباخ استفاده شد. در مورد مصاحبه نیز، استادان محترم راهنما و مشاور، درباره‌ی مطابقت سؤال‌های

مصاحبه با هدف‌های پژوهش، نظر موافق داشتند. هم‌چنین، به دلیل بومی بودن مصاحبه‌کننده، داشتن زمینه‌ی فرهنگی مشترک پژوهشگر با مصاحبه‌شوندگان و همکار بودن با آن‌ها، از نظر برقراری رابطه‌ی مطلوب و صمیمانه در جریان مصاحبه، مشکلی به وجود نیامد. فرهنگی بودن و آشنایی کارشناسان به مسایل مورد مصاحبه نیز، از جمله عوامل تسهیل‌کننده‌ی مصاحبه بود.

یافته‌های تحقیق

در این قسمت مقاله، نتایج مربوط به سؤال‌ها به تفکیک بسته - پاسخ، باز - پاسخ، مصاحبه، آورده شده است. الف) نتایج مربوط به سؤال‌های بسته - پاسخ: در جدول (۱) میزان موافقت دبیران با روش ارایه‌ی دروس جبرانی و تکمیلی، نشان داده شده است.

براساس اطلاعات جدول (۱)، بیش‌ترین میزان موافقت با مشترک بودن دبیر ریاضی کلاس با دبیر جبرانی و تکمیلی با ۸۷/۱ درصد (میانگین ۴/۲۹) می‌باشد. به نظر آنان بهتر است دبیر ریاضی، درس جبرانی و درس تکمیلی را در ساعات متفاوت تدریس نماید. براساس آیین‌نامه‌ی آموزشی متوسطه، به نظر می‌رسد به علت به وجود آمدن پنجره‌ی باز برای بعضی از دانش‌آموزان، تدریس این دروس به وسیله‌ی دبیر ریاضی امکان‌پذیر نمی‌باشد.

جدول (۲). میزان موافقت دبیران با روش ارایه‌ی دروس جبرانی یا تکمیلی در نظام سالی - واحدی

شاخص	\bar{x}	s	t
میزان موافقت با شیوه‌ی ارایه‌ی دروس جبرانی و تکمیلی	۲/۸۶	۰/۶۴۷	-۱/۱۶

جدول (۳). فراوانی و درصد دبیران جبرانی و تکمیلی در پاسخ‌گویی به سؤال باز - پاسخ

پاسخ داده		پاسخ نداده		جمع	
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
۲۱	۶۷/۷	۱۰	۳۲/۳	۳۱	۱۰۰

کمترین میزان موافقت، مربوط به سؤال «قابلیت اجرایی داشتن دروس جبرانی و تکمیلی طبق اهداف» بود که فقط ۶/۴ درصد موافق بوده و میانگین آن ۲/۱۹ بوده و متوسط پاسخ ها بین ۲/۰۶ و ۴/۲۹ در نوسان است. با توجه به فعالیت محور بودن این دروس، از دلایل عمده‌ی آن می‌توان عدم آمادگی دبیر برای ارایه‌ی روش تدریس فعال و هم‌چنین عدم وجود فضای مناسب برای تشکیل کلاس طبق شیوه‌ی مزبور را نام برد. هم‌چنین نتایج حاصل از آخرین سؤال جدول (۱) نشان داد که ۷۴/۲ درصد از دبیران، در دوره‌های آموزش‌های ضمن خدمت مربوط به درس جبرانی و تکمیلی شرکت نموده، و ۳۰/۳ درصد از دبیران، آموزش‌های ضمن خدمت را در سطح زیاد و خیلی زیاد، برای آشنایی با اهداف و روش دروس، مؤثر دانسته‌اند.

در جدول (۲) میزان موافقت دبیران با روش ارایه‌ی دروس جبرانی و تکمیلی نشان داده شده است. جدول (۲) نشان می‌دهد که ۱ (تک نمونه‌ای) مشاهده شده (۱/۶۹-) از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۰/۰۵ کوچک‌تر است. بنابراین، دبیران با دروس جبرانی یا تکمیلی در نظام سالی - واحدی کمتر از سطح متوسط موافق می‌باشند و به نظر می‌رسد که یکی از دلایل آن، قابلیت اجرایی نداشتن دروس جبرانی و تکمیلی طبق اهداف این دروس است.

ب) بررسی سؤال باز - پاسخ

در این قسمت از مقاله، نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل سؤال باز - پاسخ پرسش‌نامه‌ی مربوط به دبیران جبرانی و تکمیلی که تعداد پاسخ‌دهندگان به آن در جدول (۳) آمده است، ارایه می‌شود.

سؤال: چنانچه با ارایه‌ی دروس جبرانی یا تکمیلی با شیوه‌نامه‌ی مربوط مخالف هستید، طرح پیشنهادی خود را بیان کنید.

- ۹۰/۵ درصد از دبیران، مخالف خود را با طرح کلاس‌های جبرانی و تکمیلی طبق شیوه‌نامه‌ی مربوط ابراز داشتند. آن‌ها بر نامناسب بودن محتوا و اجرای این کلاس‌ها برای هر دو گروه دانش‌آموز ضعیف و قوی، تأکید کردند. با توجه به این که موضوع این دروس، ریاضی بود، آن‌ها

پیشنهادهای خود را به ترتیب زیر ارایه کردند.

- بهتر است دبیر ریاضی در این ساعات، ضعف‌های درسی دانش‌آموزان ضعیف را به صورت انفرادی برطرف کند.

- مناسب است برای ارتقای سطح آموزشی و پژوهشی دانش‌آموزان قوی، یک ساعت در هفته به عنوان کار در کتابخانه و پژوهش در زمینه‌ی کتاب‌های غیردرسی ریاضی در طول سال تحصیلی در نظر گرفته شود.

- پیشنهاد می‌شود برای دانش‌آموزان ضعیف در درس ریاضی، درس ریاضی پیش دبیرستانی شامل چکیده‌ی مطالب ریاضی ۳ ساله‌ی دوره‌ی راهنمایی در شهریورماه تدریس شود. نتیجه آن که طرح درس‌های جبرانی و تکمیلی طبق شیوه‌نامه‌ی مربوط، نیاز به تجدیدنظر اصولی دارد.

ج) مصاحبه با دبیران در رابطه با دروس جبرانی و تکمیلی

در ادامه‌ی تحقیق، با ده تن از دبیران، مصاحبه انجام شد که به نتایج حاصل از مصاحبه پرداخته می‌شود: - برگزاری این درس مطابق با توانایی دانش‌آموز، یکی از مزیت‌های آن است، چنانچه مصاحبه‌شونده‌ی شماره‌ی ۴ در این مورد اعتقاد دارد که:

این دروس برای دانش‌آموزان ضعیف و قوی مفید است، زیرا دانش‌آموز ضعیف فرصت جبران عقب ماندگی‌های خود را به دست می‌آورد و دانش‌آموز قوی نیز از این فرصت برای فراگیری مطالبی بالاتر از سطح کلاس استفاده می‌کند و تکرار مباحثی که قبلاً به خوبی فرا گرفته است، او را خسته و دل‌زده نمی‌کند. - به نظر می‌رسد روش‌های تدریس تا آنجا در امر آموزش اهمیت دارد که گروهی از متخصصان تعلیم و تربیت، تسلط به روش‌های تدریس را مهم‌تر از دانش و اطلاعات کلی معلم دانسته‌اند. امروز توافق آراء متخصصین آموزش و پرورش بر آن است که روش‌های تدریس باید دانش‌آموزان را وادار به حرکت و تفحص نماید (تقی‌پور ظهیر، ۱۳۷۱). در این زمینه مصاحبه‌شونده‌ی شماره‌ی ۵ معتقد است:

در نظام جدید متوسطه برای اجرای روش تدریس غیر سنتی و فعالیت - محور، به ویژه در دروس انتخابی، دبیران آمادگی لازم را ندارند. لذا توصیه می‌شود روش‌های تدریس دبیران نیز به طور مستمر از طریق تشکیل کلاس‌های آموزش ضمن خدمت و گروه‌های آموزشی مورد تجدید نظر قرار گیرد.

- کارشناسان اتفاق نظر داشتند که دوره‌های ضمن خدمت کنونی با حجم وسیع سرمایه‌گذاری روی آن، پاسخ‌گوی نیازهای تخصصی دست‌اندرکاران، مجریان و در رأس آن‌ها، مدیران نبوده و نیاز به تجدید نظر اصولی در روند آن است. پیشنهاد می‌شود در دوره‌های آموزش ضمن خدمت، از اساتید مجرب و کارآزموده و امکانات کمک آموزشی مناسب استفاده شود. پس بهتر است تا در آغاز دوره، برنامه‌ریزی جامع و پس از اجرای آن، ارزشیابی دقیق از میزان تأثیر و کم و کیف این دوره صورت گیرد.

طبق نظر مصاحبه‌شونده‌ی شماره‌ی ۶، چنانچه قرار باشد دروس جبرانی و تکمیلی طبق اهداف طراحی شده پیاده شود، باید:

اولاً مدیران، معلمان و مشاوران نسبت به اهداف آن کاملاً توجه شوند، ثانیاً نیروهای ماهر و امکانات و فضای مناسب برای اجرای مطلوب فراهم شود. ثالثاً، معلمان در گروه‌های درسی و یا دوره‌های ضمن خدمت، نسبت به شیوه‌ی ارایی‌ی این دروس مهارت لازم را کسب کنند. در کنار این موارد، ایجاد نگرش مثبت در مجریان به این برنامه‌ها، از عمده‌ی مسایلی است که می‌تواند این برنامه را طبق اهداف پیش‌بینی شده، محقق سازد.

مصاحبه‌شونده‌ی شماره‌ی ۷، با توجه به عوارض منفی تفکیک دانش‌آموزان به دو گروه ضعیف و قوی برای شرکت در کلاس‌های تکمیلی و جبرانی، پیشنهاد کرد:

چنانچه این ساعت، آزاد گذاشته شود و شیوه‌ی در حد تسلط برای دانش‌آموزان به صورت انفرادی اجرا شود، مشکلات جانبی این کلاس‌ها تا حدود زیادی رفع خواهد شد.

- سیستم نظارت و راهنمایی در نظام سالی-واحدی، برای نظارت صحیح بر اصلاحات انجام شده و ارزشیابی امور، بسیار حیاتی است. این امر، نه تنها در نظام آموزشی کنونی، بلکه در گذشته نیز مظلوم واقع شده بود، یعنی یا اصلاً وجود نداشت و یا بسیار کم‌رنگ عمل می‌کرد.

توجه به سیستم نظارت و راهنمایی، از ضروریات هر نظام آموزشی است که برنامه‌ریزان آموزشی باید برای این منظور، نیروهای آموزشی مجرب و کارآزموده و امکانات لازم و کافی را، هم در سطح ادارات کل و هم در سطح ادارات شهرستان‌ها و مدارس در نظر بگیرند. مصاحبه‌شونده‌ی شماره‌ی ۸ در این

رابطه اذعان داشت:

چنانچه ناظران و راهنمایان آموزش و پرورش، بازخورد مناسب را به مدیران، معلمان، مسئولان ادارات و سازمان آموزش و پرورش و برنامه‌ریزان آموزشی بدهند، می‌توان روند تغییرات و اصلاحات را در نظام آموزش متوسطه بهبود بخشیده برای رفع تنگناها و موانع، هرچه سریع‌تر اقدام کرد و از دوباره‌کاری‌ها و انجام تجارب تلخ گذشته پرهیز نمود. چنانچه سرمایه‌گذاری وسیع در آموزش متوسطه، با نظارت ناظران مجرب صورت گیرد، ضریب اطمینان مسئولان کشور برای اصلاحات مداوم و حساب شده که از ضروریات جهان در حال تغییر امروز است، افزایش خواهد یافت و دروس جبرانی و تکمیلی به عنوان مقوله‌ی جدید در نظام سالی-واحدی نیز از این قاعده مستثنی نیست.

- اطلاع‌رسانی صحیح و به موقع در هر نظام آموزشی، یکی از راه‌کارهای مفیدی است که روند آموزش و پرورش را با موفقیت روبه‌رو می‌کند. مصاحبه‌شونده‌ی شماره‌ی ۱۰، یکی از مشکلات اساسی نظام نیم‌سالی را عدم اطلاع‌رسانی صحیح، دقیق و به‌هنگام به مجریان و دست‌اندرکاران اصلی آموزش متوسطه می‌داند و در این زمینه پیشنهاد می‌کند:

برنامه‌ریزان آموزشی و سیاست‌گذاران آموزش متوسطه، به تقویت سیستم اطلاع‌رسانی بپردازند و در این راستا مدیران، معلمان و مشاوران را در رأس این برنامه مد نظر قرار دهند. هم‌چنین با توجه به این که اطلاع‌رسانی در سطح ادارات کل، ادارات آموزش و پرورش شهر و منطقه نسبت به اطلاع‌رسانی به مجریان اصلی آموزش و پرورش در مدارس به خصوص معلمان، بسیار دقیق‌تر و بهتر بوده است. لذا چنانچه مسئولان امر بخواهند اصلاحات در نظر گرفته را با موفقیت به انجام برسانند، باید در این زمینه فکر اساسی و چاره‌اندیشی لازم را بنمایند.

خلاصه‌ی نظرات سایر کارشناسان به ترتیب ذیل می‌باشد:
- با توجه به شرایط آسان‌قبولی در این دروس و نبود ارزشیابی پایانی، نتایج آن بر کاهش مردودی سال اول تأثیر می‌گذارد.

- چون مدیران باید در برنامه‌ی هفتگی، کلاس جبرانی و تکمیلی را در یک زمان یکسان در نظر بگیرند تا دانش‌آموزان پنجره‌ی باز در برنامه نداشته باشند. در این صورت برنامه‌نویسی با مشکل مواجه می‌شود.

- معمولاً دبیران به جای عمل در راستای اهداف این کلاس‌ها، به تمرین و تدریس درس ریاضی می‌پردازند.

- نبود امتحانات پایانی از اهمیت این دروس نزد دانش آموزان می‌کاهد.

- عدم تنوع در دروس جبرانی و تکمیلی و اختصاص یافتن آن فقط به درس ریاضی، از مطلوبیت اهداف این دروس می‌کاهد.

مصاحبه نشان می‌دهد که ۲۰ درصد از دبیران کاملاً موافق اجرای دروس جبرانی یا تکمیلی بودند و نقدی بر آن نداشتند؛ ۳۰ درصد کاملاً مخالف اجرای دروس عمومی جبرانی یا تکمیلی بودند و ۵۰ درصد علاوه بر اشاره بر محاسن و امتیازات اجرای این دروس، ایراداتی بر چگونگی اجرای آن‌ها مطرح کردند. به نظر این دسته از دبیران، اجرای این دروس، به شرط تغییر در شیوه‌ی ارایه و آشنا کردن دست‌اندرکاران با اهداف آن، مطلوب خواهد بود.

نتیجه‌ی کلی

تجزیه و تحلیل یافته‌های مربوط به جدول‌های (۱) و (۲) و نتایج حاصل از دیدگاه‌های دبیران در سؤال باز- پاسخ و مصاحبه، حاکی از آن است که کمتر از نیمی از دبیران با روش ارایه‌ی دروس جبرانی و تکمیلی موافق هستند.

پیشنهادات

۱. سرگروه‌های آموزشی شهرستان توسط گروه ریاضی استان و دبیران مربوطه توسط سرگروه‌های آموزشی در شهرستان، نسبت به نحوه‌ی تدریس و ارزشیابی صحیح دروس جبرانی و تکمیلی توجیه شوند. با دوره‌های ضمن خدمت و با استفاده از اساتید مجرب نیز می‌توان این مهم را به انجام رساند.

۲. برگزاری جلسات توجیهی برای مدیران مدارس و روشن کردن اهداف و برنامه‌های دروس جبرانی و تکمیلی ضروری به نظر می‌رسد.

۳. برای ارایه‌ی مطلوب این دروس، مدیران مدارس باید امکانات و فضای آموزشی مناسب را در اختیار دبیران قرار دهند.

۴. براساس آیین‌نامه‌ی مربوطه، نمره‌ی ارزشیابی سالانه‌ی این دروس باید از طریق فعالیت‌های کلاسی در نظر گرفته شود و برگزاری امتحانات پایانی و یا درج نمره براساس هم‌خوانی با نمره‌ی ریاضی، صحیح نمی‌باشد. برای این منظور، لازم است

دبیران قبل از شروع امتحانات پایانی، لیست نمرات دروس جبرانی و تکمیلی را براساس فعالیت‌های کلاسی دانش آموزان تنظیم کنند.

۵. از تدریس ریاضی (۱) به جای دروس جبرانی و تکمیلی خودداری شود. کتاب کار دانش آموز، بهترین وسیله‌ی کمک آموزشی برای دبیران و دانش آموزان می‌باشد.

۶. مدیران مدارس بر اجرای بندهای ۴ و ۵، نظارت کامل کنند تا بتوان به اهداف این دروس نائل شد.

۷. کلاس‌های جبرانی و تکمیلی نباید مختص درس ریاضی باشند و بهتر است دانش آموزان بتوانند براساس توانایی و علائق خود، به انتخاب یک درس از بین دروس مختلف بپردازند.

۸. تحقیق در نظام آموزشی، باید پایه و اساس هرگونه تغییر و اصلاح باشد و از این نظر، دروس جبرانی و تکمیلی به عنوان یک مقوله‌ی بسیار مهم تغییر در نظام سالی- واحدی، جایگاه ویژه‌ای با سرمایه‌گذاری وسیع‌تری را می‌طلبد. بسیار شایسته است که معلمان و دست‌اندرکاران نظام آموزشی، محققان خوبی نیز باشند تا بتوانند در راستای رفع موانع و تنگناهای موجود، پژوهش نموده و علاوه بر آن که نتایج تحقیق خود را به مراجع باصلاحیت ارایه می‌کنند، در برنامه‌های آموزشی خود نیز آن‌ها را به کار گیرند.

منابع

۱. تقی پور ظهیر، علی. (۱۳۷۱). اصول و مبانی آموزش و پرورش. تهران: دانشگاه پیام نور.
۲. حجازی، الهه. (۱۳۸۱). ضرورت اصلاحات در آموزش و پرورش. ماهنامه نگاه، سال یازدهم، شماره‌ی ۱۸۷.
۳. خوش خلق، ایرج. (۱۳۸۱). بازنگری در روش‌های سنجش و نقش آن در اصلاحات آموزشی، ماهنامه نگاه، سال یازدهم، شماره‌ی ۱۸۷.
۴. رئیس دانا، فرخ لقا. (۱۳۶۹). در جست‌وجوی تدابیر نو برای نظام جدید آموزش متوسطه. تهران: مرکز تحقیقات آموزشی.
۵. سنجر، احمدرضا. (۱۳۸۱). مدیریت مدرسه‌محوری. ماهنامه نگاه، سال یازدهم، شماره‌ی ۱۸۷.
۶. کریمی، عبدالعظیم. (۱۳۷۲). آموزش، مانع خلایق، فصل‌نامه‌ی مدیریت در آموزش و پرورش، سال سوم، شماره‌ی ۲.
۷. وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۸۰). جزوه‌ی آشنایی با دوره‌ی سه‌ساله متوسطه روزانه. دفتر آموزش‌های نظری و پیش‌دانشگاهی.
۸. وزارت آموزش و پرورش. (۱۳۷۹). آئین‌نامه آموزشی دوره‌ی سه‌ساله متوسطه روزانه (شیوه‌سالی- واحدی).
9. Robbins, Stephen. P. M. (1991). **Management**. London: 3rd Ed, Prentice Hall.